УДК 657
Помулєва В.М.
старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У ДОХОДАХ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Податок на додану вартість є одним із основних бюджетоутворюючих податків, з фіскальної точки зору має високу ефективність. Проте, в сучасних умовах, які обумовили зростання бюджетних витрат, зокрема, на оборону, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету з метою виконання покладених на державу функцій набуває все більшої актуальності.

Провівши аналіз за даними МФУ [1] спостерігаємо, що частка податкових надходжень в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України у 2021 р. складала 85,37%, у 2022 р. вона зменшилась і склала лише 53,14%, у 2023 р. знизилась до 45,04%.

Надходження податку на додану вартість з вітчизняних товарів з урахуванням відшкодування за 2021 рік склали 155774,8 млн грн, або 12.01% від усіх доходів держбюджету та 14,07% податкових надходжень, а податок на додану вартість з імпортних товарів - 380714,4 млн грн, або 29,36% усіх доходів держбюджету та 34,38% податкових надходжень. Отже частка ПДВ у податкових надходженнях 2021 р. склала 48,45%.

Надходження податку на додану вартість з вітчизняних товарів за 2022 рік склали 213948,0 млн грн, або 11,97% усіх доходів держбюджету та 22,5% податкових надходжень, а податок на додану вартість з імпортних товарів - 253053,0 млн грн, або 14,16% усіх доходів та 26,6% податкових надходжень. Частка всього ПДВ у податкових надходженнях 2022 р. склала 49,1%.

Податок на додану вартість з вітчизняних товарів за 2023 рік склав 214639,3 млн грн, або 8,03% від суми усіх доходів та 17,8% податкових надходжень, податок на додану вартість з імпортних товарів - 366158,0 млн грн, або 13,7% усіх доходів та 30,42% податкових надходжень. Отже частка ПДВ у податкових надходженнях 2023 р. склала 48,22%.

Можна зазначити, що податок на додану вартість з вітчизняних товарів має позитивну динаміку, адже за 3 роки його сума збільшувалась і не мала спаду. У 2022 році його сума зросла на 58173,2 млн грн порівняно із 2021 роком, а у 2023 році - на 691,3 млн грн порівняно із 2022 роком. Проте, частка податку на додану вартість з вітчизняних товарів з 2022 р. має тенденцію до зниження.

Висока питома вага надходжень ПДВ у 2022 р. пояснюється не стільки збільшенням споживання, як скороченням бюджетного відшкодування ПДВ платникам податку на 47%, або на 75,1 млрд грн [2].

Податок на додану вартість з імпортних товарів демонструє негативну, нестабільну динаміку. Надходження ПДВ із ввезених товарів зменшились у 2022 р. на 127,7 млрд грн. порівняно з 2021 р.

Основними причинами, серед інших, стало, як падіння обсягів імпорту, так і запровадження численних податкових пільг зі сплати ПДВ на початку

війни (наприклад, зниження ставки податку на пальне до 7%, звільнення від сплати ПДВ під час ввезення товарів оборонного призначення, автомобілів, можливість переходу підприємств на спрощену систему оподаткування зі сплатою податку з обороту за ставкою 2% без сплати ПДВ тощо) лібералізація податкового адміністрування, мораторій на перевірки, скасування відповідальності за неподання звітності та сплату податків тощо. Це справило негативний вплив на доходи держбюджету. Найбільші втрати припали на митні платежі, у тому числі ПДВ (-33,5 % у 2022 р. порівняно з 2021 р.).

Позитивний вплив на податкові надходження, зокрема ПДВ з імпорту у 2023 р. справило повернення з 1 липня 2023 р. правил оподаткування до довоєнного рівня, скасування пільг (відповідно до Меморандуму з МВФ узгодити податкове законодавство з нормами ЄС).

Отже, найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України серед податкових надходжень становить податок на додану вартість – 41,4% у 2021 р., 26,1% у 2022 р., 21,7% у 2023 р. Проте, у період воєнного стану частка його знизилась. Причиною такого зниження є збільшення доходів бюджету за рахунок коштів від закордонних країн і міжнародних організацій (26,92 % у 2022 р. та 16,22 % у 2023 р.), й відтак зниження частки податкових надходжень.

Незважаючи на це, питома вага ПДВ у податкових надходженнях зберігає свою стійку тенденцію, та доводить вирішальну роль цього податку у доходах державного бюджету.

Таким чином, роль податку на додану вартість у складі надходжень до державного бюджету України беззаперечна. Широка база оподаткування ПДВ забезпечує надійність і стабільність його надходжень до держбюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Доходи держбюджету України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/

2. Відшкодування ПДВ в Україні торік упало на 47%, – Мінфін. URL: https://biz.censor.net/news/3391046/vidshkoduvannya_pdv_v_ukrayini_torik_upalo_na_47_minfin